

مروری بر تجربیات همگرایی اقتصادی در جهان و فرصت‌های پیش روی ایران

انديشده اقتصاد مقاومتي |

گروه توليد و تجارت |

آبان ماه ۱۳۹۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا
وَأَنهَاكَ فِي رِجَاكَ مَا (بِاخْلَاصِ نِيَّةٍ) جِهَادِ كُنْتُمْ،
قطعا به راه‌های خود، هدایتشان خواهیم کرد

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

مروری بر تجربیات همگرایی اقتصادی در جهان و فرصت‌های پیش روی ایران

تولید و تجارت	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۳۹۹۰۸۳۱۳	شناسه:
۱۳۹۹/۰۸/۲۷	تاریخ انتشار:
مصطفی سلیمی مفرد	تهیه و تدوین:
سید حسن محفوظی موسوی	مدیر مطالعه:
محمد مهدی یزدانی	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

موفقیت سازمان‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی منطقه‌ای، در دوره پس از جنگ جهانی دوم، در کنار ناکارآمدی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی همچون سازمان تجارت جهانی در دستیابی به اهداف خود، دولت‌ها را به سمت جستجوی تعریف جدیدی از تعاملات سازنده و مؤثر مبتنی بر همکاری‌های منطقه‌ای سوق داد و در نهایت باعث تاسیس و شکل‌گیری اتحادیه‌ها و یا توافقات دو یا چندجانبه در مناطق مختلف دنیا شد.

در چنین شرایطی جمهوری اسلامی ایران نیز با درک شرایط جهانی و منطقه‌ای پیش آمده برای همکاری و با توجه به تحریم‌های ظالمانه آمریکا، می‌تواند به عنوان یک راهبرد مؤثر، زمینه تعمیق همکاری بین کشورهای منطقه و محور مقاومت را به عنوان حوزه تعامل منطقه‌ای مورد تأکید قرار دهد.

در این گزارش کوشش می‌شود پس از تعریف همکاری و منطقه‌گرایی و معرفی الزامات و مقدمات آن، اتحادیه‌های اقتصادی و سازمان‌های همکاری در سطح بین‌الملل از جمله اتحادیه اروپا، آسه‌آن، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، سارک، مرکوسور، آپک، اتحادیه آفریقا، اِفتا و اتحادیه مدیترانه معرفی شوند.

در ادامه به اتحادیه‌ها و سازمان‌های موجود در منطقه میانه و غرب آسیا شامل سازمان همکاری اقتصادی (اِکو)، سازمان کنفرانس (همکاری) اسلامی، سازمان هشت کشور در حال توسعه مسلمان (دی - هشت)، اتحادیه کشورهای عرب، شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، پرداخته می‌شود و در نهایت بسترها، ظرفیت‌ها و موانع موجود در منطقه برای همکاری بیشتر کشورهای محور مقاومت شناسایی و راهکارهایی برای تعمیق همکاری بین این کشورها ارائه می‌شود.

از جمله پیشنهادها این گزارش که با استفاده از بررسی تجربه‌های موفق و ناموفق سازمان‌های منطقه‌ای، پژوهش‌های موردی و ظرفیت موجود در منطقه حاصل شده است، می‌توان به تولید محصولات مشترک، استفاده از ظرفیت‌های تجاری کشورها در چاقوب اتحادیه‌های موجود، بستن پیمان‌های دفاعی و امنیتی مشترک، همکاری در زمینه‌های علمی - آموزشی و تحقیقاتی، اجرای پروژه‌های مشترک در بخش‌های صنعت و کشاورزی، استفاده از رسانه‌های صوتی و چاپی و شبکه‌های تلویزیونی مشترک با زبان فارسی و عربی در جهت ایجاد پیوند بین جوامع این کشورها، تأکید بر تعامل هماهنگ با دیگر کشورها و ایجاد یک شبکه ترابری (خط لوله گاز و نفت و برق، ساخت جاده و راه و ریلی) از ایران تا سوریه در جهت اتصال به دریای مدیترانه اشاره نمود. در این زمینه با توجه به قرابت تمدنی و فرهنگی ایران با کشورهای محور مقاومت از جمله عراق، سوریه، لبنان و یمن، این کشورها در اولویت توسعه روابط و تعمیق همکاری قرار دارند.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۶
فصل ۱. همگرایی اقتصادی؛ تعاریف و ابعاد.....	۹
۱-۱- منطقه، منطقه‌گرایی، همگرایی و مراحل تعمیق آن.....	۹
۱-۱-۱- منطقه.....	۹
۱-۱-۲- منطقه‌گرایی.....	۹
۱-۱-۳- همگرایی.....	۹
۱-۱-۴- مراحل تعمیق همگرایی.....	۱۰
فصل ۲. مروری بر اتحادیه‌ها و سازمان‌های همکاری در جهان.....	۱۳
۱-۲- اتحادیه اروپا (EU).....	۱۳
۱-۲-۱- نهادهای مالی اتحادیه اروپا.....	۱۴
۱-۲-۲- بانک سرمایه‌گذاری اروپا.....	۱۴
۲-۲- آسه‌آن (ASEAN).....	۱۵
۳-۲- سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD).....	۱۶
۱-۳-۲- اهداف OECD.....	۱۶
۲-۳-۲- ساختار OECD.....	۱۷
۴-۲- سازمان همکاری منطقه‌ای آسیای جنوبی (SAARC).....	۱۷
۱-۴-۲- اهداف سارک.....	۱۸
۲-۴-۲- اعضای سارک.....	۱۸
۳-۴-۲- تشکیلات سازمان سارک.....	۱۹
۵-۲- بازار مشترک کشورهای آمریکای جنوبی (MERCOSUR).....	۱۹
۱-۵-۲- اهداف مرکوسور.....	۱۹
۲-۵-۲- ساختار مرکوسور.....	۲۰
۶-۲- سازمان همکاری اقتصادی آسیا-پاسفیک (APEC).....	۲۱
۱-۶-۲- اهداف سازمان اپک.....	۲۱
۲-۶-۲- کمیته‌ها و کارگروه‌های اپک.....	۲۲
۷-۲- اتحادیه آفریقا (AU).....	۲۲
۱-۷-۲- اهداف اتحادیه آفریقا.....	۲۳
۲-۷-۲- ساختار اتحادیه آفریقا.....	۲۳
۸-۲- اتحادیه تجارت آزاد اروپا (EFTA).....	۲۳
۱-۸-۲- ساختار افتا.....	۲۴
۹-۲- اتحادیه مدیترانه (UFM).....	۲۴
۱-۹-۲- ساختار اتحادیه.....	۲۵

- فصل ۳. سازمان‌های منطقه‌ای در میانه و غرب آسیا ۲۷
- ۳-۱- سازمان همکاری اقتصادی (ECO) ۲۷
- ۳-۱-۱- دلایل عدم موفقیت اکو در رسیدن به اهداف ۲۸
- ۳-۲- اتحادیه اقتصادی اوراسیا (Eurasia Economic Union) ۲۹
- ۳-۲-۱- اهداف اتحادیه اقتصادی اوراسیا ۳۰
- ۳-۳- سازمان همکاری اسلامی (Organisation of Islamic Cooperation) ۳۳
- ۳-۳-۱- بانک توسعه اسلامی ۳۴
- ۳-۴- سازمان کشورهای در حال توسعه مسلمان (D8) ۳۴
- ۳-۵- اتحادیه کشورهای عرب (League of Arab States) ۳۵
- ۳-۵-۱- اهداف اساسی اتحادیه عرب ۳۶
- ۳-۵-۲- ارکان اتحادیه عرب ۳۷
- ۳-۵-۳- کشورهای ناظر ۳۷
- ۳-۶- شورای همکاری خلیج فارس (GCC) ۳۷
- ۳-۶-۱- اهداف سازمان ۳۸
- ۳-۶-۲- ساختار سازمان ۳۸
- فصل ۴. بررسی همگرایی در کشورهای محور مقاومت ۳۹
- ۴-۱- بسترها و ظرفیت‌های تعمیق همگرایی کشورهای محور مقاومت ۳۹
- ۴-۲- کشورهای محور مقاومت در اتحادیه‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای مختلف ۳۹
- ۴-۳- موانع تعمیق همگرایی کشورهای محور مقاومت ۴۰
- ۴-۳-۱- موانع اجتماعی- فرهنگی ۴۰
- ۴-۳-۲- موانع اقتصادی ۴۱
- ۴-۳-۳- موانع سیاسی ۴۲
- ۴-۳-۴- موانع بین‌المللی ۴۲
- ۴-۳-۵- موانع ساختاری ۴۲
- ۴-۴- ظرفیت همگرایی کشورهای محور مقاومت ۴۳
- ۴-۵- ضرورت تشکیل زنجیره ارزش منطقه‌ای توسط کشورهای محور مقاومت ۴۳
- فصل ۵. جمع‌بندی و پیشنهادها ۴۵
- ۵-۱- ظرفیت حضور در اتحادیه‌های اقتصادی مختلف ۴۵
- ۵-۲- تولید مشترک ۴۵
- ۵-۳- استفاده از ظرفیت‌های بانک‌ها و کمیسیون‌های سازمان‌های منطقه‌ای ۴۵
- ۵-۴- استفاده از ظرفیت ژئوپلیتیکی کشورهای محور مقاومت ۴۵
- ۵-۵- همکاری‌های گسترده در زمینه علمی، آموزشی و تحقیقاتی ۴۵
- ۵-۶- ایجاد و گسترش نهادهای سرمایه‌گذاری مشترک ۴۶
- ۵-۷- تعامل کشورهای محور مقاومت با دیگر کشورهای منطقه به صورت هماهنگ ۴۶

- ۴۶-۵-۸ استفاده از رسانه‌های جمعی و اجتماعی (مکتوب، دیداری، مجازی و غیره).....
- ۴۷-۵-۹ ایجاد یک شبکه ترابری از ایران تا سوریه.....
- ۴۷-۵-۱۰ انعقاد پیمان‌های دفاعی و امنیتی مشترک.....
- ۴۸- منابع.....

فهرست جداول

- جدول ۱. وضعیت حضور کشورهای محور مقاومت در اتحادیه‌ها و سازمان‌های همکاری..... ۴۰

فهرست اشکال

- شکل ۱. پرچم اتحادیه اروپا..... ۱۴
- شکل ۲. پرچم آسه‌آن و کشورهای عضو..... ۱۵
- شکل ۳. پرچم سارک..... ۱۸
- شکل ۴. پرچم و منطقه جغرافیایی مرکوسور..... ۱۹
- شکل ۵. منطقه جغرافیایی اعضای اپک..... ۲۱
- شکل ۶. پرچم اتحادیه آفریقا..... ۲۳
- شکل ۷. پرچم کشورهای عضو اتحادیه تجارت آزاد اروپا..... ۲۴
- شکل ۸. پرچم اتحادیه عرب..... ۳۶
- شکل ۹. نشست سران کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس..... ۳۸
- شکل ۱۰. مهمترین موانع تعمیق همگرایی کشورهای محور مقاومت..... ۴۲

فهرست نقشه‌ها

- نقشه ۱. نقشه توافقی‌های تجاری موجود بین کشورهای جهان..... ۷
- نقشه ۲. نقشه پراکندگی جغرافیایی سازمان همکاری اقتصادی و پیشرفت..... ۱۶
- نقشه ۳. منطقه جغرافیایی کشورهای عضو اتحادیه مدیترانه..... ۲۵
- نقشه ۴. موقعیت جغرافیایی کشورهای عضو اکو..... ۲۷
- نقشه ۵. کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا..... ۳۰
- نقشه ۶. موقعیت جغرافیایی کشورهای عضو سازمان کنفرانس (همکاری) اسلامی..... ۳۴
- نقشه ۷. موقعیت جغرافیایی کشورهای عضو سازمان دی-هشت..... ۳۵

در این اوضاع پرآشوب، اگر امت اسلامی قدرتمند نشود، یقیناً دستخوش بحران خواهد شد و به همین علت، کشورهای اسلامی باید با گسترش همکاری‌ها در عرصه‌های مختلف -از جمله اقتصاد- جهان اسلام را به جایگاه مقتدر و پرعظمتی برسانند. ما باید به تحرک اقتصادی در درون دنیای اسلام بیشتر اهمیت دهیم. موانع تجارت میان کشورهای اسلامی باید برطرف شود. فکر بازار مشترک اسلامی یک فکر کاملاً عملی است.

بیانات در دیدار مقامات اقتصادی حاضر در اجلاس بانک توسعه اسلامی ۱۳۸۳/۰۶/۲۵

تهیه شده در گروه تولید و تجارت اندیشکده اقتصاد مقاومتی